

UDK 81'374

81'33

Pregledni rad

Rukopis primljen 16. II. 2021.
Prihvaćen za tisak 14. VII. 2021.
doi.org/10.31724/rihjj.47.2.4

Virna Karlić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb
orcid.org/0000-0002-6525-3805
vkarlic@ffzg.hr

Branka Barčot

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb
orcid.org/0000-0002-8313-5757
bbarcot@ffzg.hr

LEKSIKOGRAFSKA OBRADA PRAGMATIČKIH INFORMACIJA U DVOJEZIČNIM RJEČNICIMA

Rad se bavi leksikografskom obradom pragmatičkih informacija u suvremenim hrvatskim dvojezičnim tiskanim rječnicima dvaju slavenskih (makedonski, ruski) te dvaju germanskih jezika (engleski, njemački) s hrvatskim kao polaznim jezikom. Uvodna poglavlja rada posvećena su definiciji pojma *pragmatičke informacije* te utvrđivanju načina i sredstava njihova prezentiranja u rječnicima. Središnji dio rada posvećen je analizi primjera leksikografskih opisa pragmatičkih informacija na makrorazini i mikrorazini izabranih rječnika, dok se u završnom dijelu rada raspravlja o mogućnostima unapređivanja njihove leksikografske obrade.

1. Uvod

Razvojem lingvističke pragmatike pragmatičke informacije o leksemima postaju sve važnija sastavnica leksikografskih opisa. Zastupljenost pragmatičkih informacija, kao i načini njihove prezentacije variraju od rječnika do rječnika. Među leksikografima za sada ne postoji konsenzus o tome koje bi sve pragmatičke informacije rječnički opisi leksema trebali uključivati i na koji bi se način

trebali prezentirati u rječnicima. Međutim, nije sporna činjenica da pragmatička obilježja leksema imaju važnu, a nerijetko i presudnu ulogu u procesu prijenosa smisla iskazā te (de)kodiranja njihovih transakcijsko-interakcijskih svojstava i funkcija. Iz toga bi razloga takva obilježja trebala biti sastavnim dijelom rječničkih opisa (Moon 2016).

Pragmatičkim obilježjima leksema najuže se bavi leksička pragmatika, koja primjenom kontekstualno orijentiranoga i dinamičnoga pristupa proučava odnose između leksemā i njihovih koncepata, tumačeći koncepte kao *ad hoc* konstrukcije koje se uspostavljaju u sklopu konkretnoga iskaza (Green 2012: 315). Budući da značenje riječi koje se ostvaruje u jezičnoj upotrebi često odstupa od njezina leksičkog značenja (v. npr. Wilson 2003), leksička pragmatika proučava mehanizme modificiranja leksičkoga značenja u upotrebi. U posljednjih nekoliko desetljeća objavljena je nekolicina studija o primjeni (leksičke) pragmatike u leksikografiji – posebice rječnicima namijenjenim učenicima stranih jezika – te su ponuđena različita tumačenja o tome koje bi pragmatičke informacije rječnički opisi trebali uključivati.

Ovaj rad posvećen je analizi leksikografske obrade i reprezentacije pragmatičkih informacija u suvremenim dvojezičnim rječnicima dvaju slavenskih (makedonski, ruski) te dvaju germanskih jezika (engleski, njemački) s hrvatskim kao polaznim jezikom. Organiziran je u osam poglavlja. Nakon uvodnih napomena slijede poglavlja posvećena definiciji pojma *pragmatičke informacije* te sredstvima i načinima njihove leksikografske obrade. Središnji dio rada posvećen je analizi leksikografske obrade pragmatičkih informacija u izabranim rječnicima: *Hrvatsko-makedonski rječnik* [HMR] (Vlatković i Prošev-Oliver 2015), *Hrvatsko-ruski rječnik* [HRR] (Dautović 2010), *Veliki hrvatsko-engleski rječnik* [VHER] (Bujas 1999), *Hrvatsko-njemački rječnik* [HNjR] (Jakić i Hurm 2004). Analiza se provodi na primjerima šest rječničkih članaka o punoznačnim i funkcionalnim leksemima čije je značenje i/ili funkcija uvjetovana pragmatičkim čimbenicima. U završnim poglavljima slijedi rasprava o rezultatima provedene analize popraćena sugestijama za poboljšanje kvalitete leksikografske obrade pragmatičkih informacija u dvojezičnim rječnicima na mikrorazini i makrorazini.

2. Pragmatičke informacije i njihova leksikografska obrada

Lingvistička pragmatika disciplina je usmjerena na proučavanje jezične upotrebe te raznih aspekata odnosa između jezika i izvanjezične stvarnosti. Definicija i opseg područja bavljenja pragmatike uvelike se razlikuju u anglosaksonskoj i europskoj (kontinentalnoj) tradiciji (usp. Huang 2007). Predmet bavljenja anglosaksonske pragmatike (pragmalingvistike) znatno je uže i preciznije određen¹ u odnosu na europsku – koju zbog širine pristupa i primjene neki pragmatičari umjesto lingvističkom disciplinom radije nazivaju lingvističkim pristupom (usp. Mey 1998). Iz različitih tumačenja pragmatike proizlaze različita tumačenja pojma pragmatičke informacije – kao svojstva modalnosti (komunikacijski pristup), stilističko-uporabne informacije (kontekstni pristup), paralingvističkih obilježja (sociokulturni pristup) ili svih onih informacija o leksemu koje se tiču jezgrenih pragmatičkih područja (pragmatički pristup) (Wang 2015). Dok prva tri pristupa nude vrlo uska tumačenja pojma pragmatičke informacije, pragmatički ga pristup određuje preopćenito. Wang (*ibid.*) drži da je prije svega nužno precizno odrediti koje su pragmatičke informacije relevantne za leksikografiju (leksikopragmatički pristup), odnosno koje pragmatičke informacije trebaju biti uključene u rječničke opise leksema. To, dakako, može u velikoj mjeri varirati ovisno o vrsti rječnika, stoga je važno da se kategorija pragmatičke informacije definira uoči njegove izrade.²

Leksikografska obrada pragmatičkih informacija za sada je najrazvijenija u jednojezičnim i dvojezičnim rječnicima namijenjenim učenicima svjetskih jezika.³ Taj je sloj jezičnoga znanja posebno važan neizvornim govornicima i prevoditeljima jer pragmatička pogreška u komunikacijskome činu može biti pogubnija od gramatičke:

¹ U američkoj tradiciji područje bavljenja pragmatike zadano je u okviru nekoliko jezgrenih pragmatičkih područja poput deikse, govornih činova, presupozicije, implikature i konverzacijske analize.

² Npr. Kawamura (2003) u rječnicima namijenjenima učenju stranih jezika pragmatičke informacije svodi na one koje su jezično/kulturno specifične i u tom smislu nužne za izbjegavanje mogućih nesporazuma. Wang (2015) drži da je takva definicija preuska te navodi da bi se rječnički prikaz pragmatičkih informacija trebao odnositi na one aspekte pragmatičkoga značenja leksema koji su konvencionalizirani, stabilni te se odnose na govornikovo značenje (eng. *speaker meaning* – kodiranje govornikovih stavova i osjećaja prema sugovorniku ili sadržaju iskaza).

³ Pregled dosadašnjih istraživanja o ovoj temi nudi Yang (2007: 148-150), a dijeli ih na ona koja se bave definiranjem pojma pragmatičke informacije te na ona koja „idu korak dalje“ pokušavajući odgovoriti na pitanje kako tretirati takve informacije u rječnicima.

Ako dođe do gramatičke pogreške, u većini se slučajeva komunikacija nastavlja. S druge strane, ako dođe do pragmatičke pogreške, govornik može djelovati nepristojnim, neprimjerenim ili njegov iskaz može implicirati nešto što nije bila govornikova namjera. U takvim slučajevima može doći do nesporazuma ili čak konflikta. (Yang 2007: 147)⁴

Temeljem analize obrade pragmatičkih informacija u rječnicima namijenjenim učenicima stranih jezika Yang (2007: 150–158) ih dijeli u tri temeljne skupine – na pragmatičke informacije na leksičkoj, rečeničnoj i diskursnoj razini. U skupinu pragmatičkih informacija na leksičkoj razini autor ubraja: (1) sredstva adresiranja (npr. *gospođice, tata, draga*); (2) diskursne markere (npr. *dakle, naime*); (3) modifikatore kojima se govornik ograđuje od iskaza (*možda, navodno*); (4) performativne glagole (glagoli kojima se istodobno imenuje i ostvaruje govorni čin) (npr. *obećati, savjetovati*); (5) modalne glagole (npr. *moći, htjeti*); (6) kontekstne markere (riječi ili izrazi čija je upotreba ograničena na određene situacije; u rječnicima se označavaju uporabnim odrednicama, npr. *formalno, familijarno, književno*). U skupinu pragmatičkih informacija na rečeničnoj razini ubrajaju se složeni izrazi koji u sklopu iskaza ispunjavaju neku pragmatičku funkciju, dok se u skupinu pragmatičkih informacija na diskursnoj razini ubrajaju izbor teme (koji je kulturno uvjetovan te zadan principima uljudnosti) i konvencionalne parne sekvence u konverzaciji (npr. *Izvoli. – Hvala.*).

Kawamura (2003: 260) izdvaja dva temeljna problema prezentacije pragmatičkih informacija u rječnicima namijenjenim učenicima engleskoga jezika: (1) u slučaju funkcionalnih riječi pragmatička se obilježja stavljaju u prvi plan rječničkoga opisa leksema, dok se u slučaju punoznačnih riječi nerijetko u potpunosti zanemaruju; (2) u slučaju pragmatičke polifunkcionalnosti leksema otvoreno je pitanje kako razdvojiti i opisati višestruke funkcije leksema i njihovu kontekstnu uvjetovanost. Uz to autorica dodaje kako tiskani rječnici imaju vrlo ograničena sredstva opisivanja paralingvističkih obilježja.

⁴ Prijevod s engleskoga jezika (V. K. i B. B.)

3. Leksikografska sredstva prezentacije pragmatičkih informacija

Pragmatičke informacije mogu biti prezentirane na makrostrukturnoj i mikrostrukturnoj razini rječnika.

3.1. Makrostruktura rječnika

Ako su u rječniku zastupljene posebne pragmatičke oznake, njihov je opis u pravilu uključen u upute za upotrebu rječnika. Pored toga, Yang (2007: 158) ističe da bi na makrostrukturnoj razini, u sklopu uvodnika, rječnici trebali sadržavati i napomenu o važnosti pragmatičkih informacija, objašnjenje na što se točno taj pojam odnosi te opis svih sredstava kojima se pragmatičke informacije prezentiraju u rječniku. Kad je riječ o pragmatičkim informacijama na rečeničnoj i diskursnoj razini, koje nije moguće opisati u sklopu pojedinih rječničkih natuknica, njihov se prikaz iznosi na makrostrukturnoj razini rječnika. Yang (*ibid.*) također upućuje na važnost i prednosti povezanosti pojedinih rječničkih članaka s uputama na makrostrukturnoj razini odgovarajućim poveznicama.

3.2. Mikrostruktura rječnika

U sklopu rječničke natuknice pragmatičke informacije iznose se u sklopu rječničkih definicija, ilustrativnih primjera upotrebe leksema u rečenici ili kraćem tekstu, uporabnih odrednica i drugih oznaka (uputā o upotrebi i/ili funkciji leksema, poveznica ili posebnih oznaka za pragmatičke informacije). Pragmatičke se informacije u rječničkim opisima mogu iznijeti s pomoću jednoga od navedenih sredstava ili njihovom kombinacijom. U slučaju funkcionalnih riječi/izraza s pragmatičkim značenjem najčešće se koriste metalingvističke definicije s opisom njihovih funkcija i upotrebe (usp. Karlić i Bago 2020). U hrvatskoj leksikografiji još uvijek nije uobičajena zasebna klasifikacija pragmatičkih odrednica, već se one svrstavaju zajedno s ostalima (najčešće u sklopu stilističkih odrednica).

Kada je riječ o posebnim oznakama za pragmatičke informacije u hrvatskim rječnicima, kao primjer inovativnoga i praktičnoga rješenja izdvajamo *Rječnik hrvatskih animalističkih frazema* (2017) [RHAF] skupine autorica, u kojemu se po prvi put u hrvatskoj leksikografiji (a koliko nam je poznato i šire) na mikrostrukturnoj razini rječnika (u sklopu rječničkoga članka) koriste emotikoni kao markeri pragmatičke informacije o uporabnim obilježjima frazema. U tablici 1 slijedi njihov prikaz:

Tablica 1. Primjer posebnih rječničkih oznaka pragmatičkih informacija u RHAF-u

oznaka	značenje	primjeri
	frazem koji nije u aktivnoj upotrebi	<i>kao rarog; sokol iz vranina gnijezda</i>
	frazem nepoželjan u formalnoj komunikaciji	<i>udarati majmuna; jebati ježa <u leđa></i>
	frazem neprimjeren uljudnoj komunikaciji	<i>razbiti njušku komu; začepi gubicu!</i>

4. Metoda i ciljevi

Za potrebe ovoga istraživanja analizirani su primjeri rječničke obrade leksema s pragmatičkim značenjem/funkcijama u izabranim rječnicima [HMR, HRR, VHER, HNjR]. Ciljevi su istraživanja sljedeći: (1) utvrditi zastupljenost pragmatičkih informacija na makrostrukturnoj razini četiriju rječnika; (2) utvrditi zastupljenost pragmatičkih informacija u sklopu rječničkih članaka te odrediti sredstva i načine iznošenja njihova leksikografskog opisa; (3) predložiti konkretna rješenja za unapređivanje opisa pragmatičkih informacija u hrvatskim dvojezičnim rječnicima, imajući na umu potrebe njihovih ciljnih korisnika. Analiza pragmatičkih informacija na mikrostrukturnoj razini rječnika temelji se na primjeru šest rječničkih članaka o leksemima koji prema Yangovoj (2007) podjeli spadaju u tri različite kategorije s obzirom na njihova pragmatička obilježja i funkcije: (1) sredstva adresiranja (osobni i društveni deiktici *ti* i *Vi*; imenice

gospođica i gospođa); (2) diskursni marker (*naime*) te (3) kontekstni marker (neformalni uzvik/pozdrav *zdravo*).

5. Analiza prikaza pragmatičkih informacija u dvojezičnim rječnicima

5.1. Makrostruktura rječnika

Na makrostrukturnome planu svi analizirani rječnici uključuju predgovor, upute za upotrebu, tj. opis ustrojstva rječnika te popis kratica i odrednica. Pojedine stilske odrednice u analiziranim su rječnicima ujedno i oznake za pragmatičke informacije o uporabnim obilježjima leksema (npr. *kolokvijalno, pejorativno, od milja, ironično* i sl.), međutim nisu izdvojene kao zasebna kategorija. Ni u jednom od analiziranih rječnika pragmatičke se informacije ne spominju eksplicitno. Jedino se u VHER-u, u poglavlju o *civilizacijskom komentaru uz natuknicu*, spominju posredno kada je riječ o leksemima čije su značenje i upotreba uvjetovani civilizacijskim (društvenim, kulturnim) čimbenicima. Autor rječnika u ovome poglavlju upućuje na važnost takvih informacija u rječnicima, kao i na njihovu podzastupljenost u tradicionalnoj leksikografiji:

Prihvaćajući konvenciju tradicionalne rječničke strukture, s natuknicom kao osnovnom jedinicom, autori rječnika se pomiruju s time da im ta struktura ne dopušta često prijeko potrebna tumačenja pojmova pomoću civilizacijskog komentara. Posljedica toga su opisni, nepotpuni, nategnuti, približni ili tek uvjetno točni prijevodni ekvivalenti, koji često zavode u bludnju, čime rječnik iznevjeruje svoju ulogu posrednika između dva jezika, ali i njihovih društava i civilizacija. [...] Ova leksikografska inovacija ima svrhu da upozori na jedan važan i nedopustivo zanemaren aspekt dvojezične leksikografije. (Bujas 1999: 15 [VHER])

Primjer *civilizacijskoga komentara* koji sadržava pragmatičku informaciju pojavljuje se npr. u okviru rječničkoga članka o natuknici *gospođa*:

Ovaj naslov [Ms.] upotrebljavaju žene koje (obično u znak emancipiranosti) ne žele isticati da li su udate ili ne. Može se upotrijebiti i kad bračno stanje ženske osobe jednostavno nije poznato. (Bujas 1999: 357 [VHER])

Očekivano je da je u dvojezičnim rječnicima najveća pažnja posvećena jezično/kulturno specifičnim pragmatičkim informacijama. Druge vrste pragmatičkih informacija nisu obuhvaćene na ovoj razini rječnika, dok kratice u rječniku nisu klasificirane s obzirom na funkciju, kao što je to slučaj u ostalim analiziranim rječnicima.

Iako su predmet bavljenja ovoga rada dvojezični rječnici s hrvatskim kao polaznim jezikom, u ovome kontekstu smatramo korisnim spomenuti Bujasov *Veli-ki englesko-hrvatski rječnik* (1999), u kojem je zastupljeno dodatno specifično sredstvo iznošenja pragmatičkih informacija na makrostrukturnoj razini rječnika. Naime, VEHR sadržava *Posebni dodatak*, koji se sastoji od dva *civilizacijsko-jezično-putopisna priručnika* (Peter Trudgill: *Coping with America*; Jean Hannah: *Coping with England*). Riječ je o priručnicima koji uključuju razne informacije o društvenim i kulturnim obilježjima i specifičnostima dvaju naroda, a među njima i brojne pragmatičke informacije u vezi s fenomenom uljudnosti, teritorijalnom i socijalnom stratifikacijom jezika, pravilnim izborom leksika s obzirom na pojedinu komunikacijsku situaciju, humorom itd., npr.:

Thanks. When somebody thanks them for something, Americans almost always reply ‘You’re welcome’ (or perhaps ‘Sure’ or something similar). They may find you impolite if you do not do the same. (Trudgill, u Bujas 1999: 1298 [VEHR])

Bujas u predgovoru ovome dodatku upućuje i na druge mogućnosti iznošenja *civilizacijske građe* u rječnicima, uz objašnjenje da se odlučio za ovo rješenje jer se radi o zabavnome i korisnome štivu. Ovaj primjer (jednako kao i prethodno spomenuti primjer označavanja pragmatičkih informacija emotikonima u RHAF-u) svjedoči o tome da je suvremena hrvatska leksikografija sve otvoreni-ja inovativnim rješenjima, koja nisu samo praktična, već i zabavna.

5.2. Mikrostrukturna razina

U ovoj cjelini rada slijedi analiza obrade pragmatičkih informacija u sklopu rječničkih članaka. Kao predmet analize izabrani su primjeri sredstava adresiranja, diskursni marker i kontekstni marker. Prema Yangu (2007: 150) sredstva adresiranja u pravilu su društveni deiktici koji kodiraju društvene identitete i odnose među sudionicima govornoga događaja ili govornika i referenta. Autor ih dijeli u

četiri razreda: oznake za društvene odnose, oznake za obiteljske odnose, oznake za prijateljske i ljubavne odnose i specijalne oznake (npr. *Vaše Visočanstvo*). U ovome radu analiziraju se primjeri iz prvoga razreda.

5.2.1. Zamjenice ti i vi/Vi

U hrvatskome jeziku osobne zamjenice drugoga lica (*ti/Vi*) istodobno su osobni i društveni deiktici, a njihov je izbor u komunikacijskome činu uvjetovan složenim (u većoj ili manjoj mjeri jezično specifičnim) društvenim i kontekstnim čimbenicima.⁵ U nastavku slijedi analiza njihove leksikografske obrade u izabranim dvojezičnim rječnicima (Tablica 2).

Tablica 2. Rječnički članci *ti* i *vi/Vi*

HMR	ti <i>pn</i> тi 1. (гiјeч којом говоритeљ ознaчујe суговоритeљa, другa осoбa) збoр сo кој гoвoрникoт гo oзнaчувa сoгoвoрникoт: ~ <i>si svoje dobio</i> – ~ <i>го доби своето</i> ; <i>tebe se to ne tiče</i> – <i>тебе тоа не те засега</i> , <i>тоа не се однесува на тебе</i> ; <i>rekao ~ je – тебе ти кажа</i> 2. (u краћeм дaтивнoм oблику, сугoвoритeљ upoтрeбљивa кao знaк блискoсти s oним s ким или o кoмe гoвoри, eтички дaтив) крaткa зaмeнскa фoрмa вo дaтив, сoгoвoрникoт гo upoтрeбувa кaкo знaк нa блискoстa нa oнoј сo кој или зa кој збoрувa, eтички дaтив: <i>moj ti je poznanik tako završio</i> – <i>moјом познaјник ти зaврши тaкa</i> 3. (u краћeм дaтивнoм oблику, зaмeњeнујe пoсвoјну зaмeњeницу другoг лicа јeднинe – твoј) крaткa зaмeнскa фoрмa вo дaтив сo кoјa сe зaмeнувa пoсвoјнaтa зaмeнкa нa втoрo лицe eднинa – твoј: <i>ono ~ je brat</i> – <i>тоa ти e брaт</i> vi (Vi) – нeмa рјeчничкe нaтукнe
HRR	ti <i>pron.</i> ты; гoвoрити јeднo другoм ~ бьити (друг с другoм) нa «ты», гoвoрити друг другу «ты»; ja i ~ мы с тoбoј; ~ si нa рeду твoя oчeрeдe; кажeм ~ искрeнo я гoвoрю тeбe искрeннe; <i>vidio sam ~ brata</i> я видeл твoгo брaтa vi <i>pron.</i> вы; <i>hvala vam!</i> блaгoдaрjу вaс!; гoвoрити кoму ~ бьити нa «вы» с кeм-либo, oбрaщaться нa «вы» к кoму-либo, гoвoрити «вы» кoму-либo
VHER	ti <i>pron</i> you, <i>arch</i> thou; (<i>tebi</i>) to you; <i>dem (pl)</i> those, such, <i>coll</i> this lot učiniti ću ~ to I'll do it for you; mi smo na »~« <i>otpr.</i> we are on a first-name basis; → ⁴ ~ meni ja tebi vi <i>pron</i> you; <i>A reg</i> you-all; (<i>bezlično</i>) one svi ~ all of you; ne možete ~ danas očekivati these days you/one can't expect; govoriti nekome »vi« adress one by the honorific form; hum biti s tehnikom na »vi« keep a polite distance from technology

⁵ O leksikografskoj obradi deiktika u hrvatskim rječnicima v. više u Karlić i Bago (2020).

HNjR	<p>ti (<i>nom. lič. zamj. 2. l. sg</i>) du (<i>gen. deiner, dat. dir, akuz. dich</i>)</p> <p>vi (<i>lič. zamj. 2. l. pl</i>) ihr (<i>gen. euer, dat. euch, akuz. euch</i>); Vi (<i>iz poštovanja</i>) Sie (<i>gen. Ihrer, dat. Ihnen, akuz. Sie</i>)</p>
-------------	---

Analiza leksikografske obrade zamjenice *ti* u HMR-u potvrđuje djelomičnu zastupljenost pragmatičkih informacija u sklopu rječničkoga članka. U okviru metalingvističke definicije riječi, popraćene trima ilustrativnim primjerima, prikazano je njezino obilježje osobne deiktčnosti (1. *riječ kojom govoritelj označuje sugovornika* → pragmatička informacija o funkciji leksema u sklopu komunikacijskoga čina). Drugo i treće značenje riječi također su prikazani metalingvističkim definicijama potkrijepljenim po jednim primjerom (2. *sugovornik upotrebljava kao znak bliskosti s onim s kim ili o kome govori, etički dativ* → pragmatička informacija o funkciji i kontekstu upotrebe leksema u dativnoj formi // 3. *u kraćem dativnom obliku, zamjenjuje posvojnu zamjenicu drugog lica jednine – tvoj* → gramatička informacija). Iako se u opisu drugoga značenja (etički dativ) leksem obilježava kao kontekstni marker (obraćanje bliskoj osobi), ta se informacija ne daje uz primarno značenje zamjenice te se ne dovodi u vezu sa zamjenicom *Vi*. Štoviše, zamjenica *vi/Vi* nije opisana u okviru zasebne natuknice u rječniku, što je, pretpostavljamo, slučajan propust. Budući da je izbor zamjenice *ti* ili *Vi* kao markera društvene deikse uvjetovan istim kriterijima u hrvatskome i makedonskome jeziku, poseban opis njihove upotrebe ne smatramo nužnim u hrvatsko-makedonskome rječniku, no držimo da je napomena s tom pragmatičkom informacijom ipak potrebna – bilo u sklopu rječničke natuknice bilo na makrostrukturnoj razini rječnika.

Analizom leksikografske obrade zamjenice *ti* u HRR-u zamijetili smo izostanak bilo kakve pragmatičke informacije u okviru rječničkoga članka. Za razliku od HMR-a u rječničkome opisu izostaje metalingvistička definicija, a donose se tek ilustrativni primjeri upotrebe leksema. Zamjenica *vi/Vi* u ovome je rječniku zasebno obrađena, ali jednako kao i kod natuknice *ti* ne sadržava nikakve pragmatičke informacije, nego se samo navode nasumično odabrani primjeri njezine upotrebe. Ne upućuje se izravno ni na društvenu deiktčnost zamjenice *Vi*, iako je implicirana u sadržaju opisanoga izraza *govoriti jedno drugom ti*. Podrazumijeva se da korisnik rječnika zna da je izbor zamjenice *ti* ili *Vi* kao markera društvene deikse jednak u polaznome i u ciljnome jeziku.

U VHER-u također izostaje sustavna obrada pragmatičkih informacija o ovim zamjenicama. U sklopu rječničkih definicija navodi se njihov prijevodni ekvivalent na engleskome jeziku (engl. *you*) te se upućuje na njegovu upotrebu u sklopu sintagmi i frazema. U okviru rječničkoga članka ne upućuje se na osobnu ili društvenu deiktichnost leksema, osim što se društvena deiktichnost (jednako kao i u HRR-u) implicira navođenjem izraza *mi smo na „ti”* te *govoriti nekome „Vi”*. Prvi izraz definiran je prijevodnim ekvivalentom na engleskome jeziku (*we are on a first-name basis*), a drugi s pomoću metalingvističke definicije (*adress one by the honorific form*).

Zamjenice *ti* i *vi/Vi* u HNJR-u leksikografski su obrađene na jednak način. Uz ekvivalent u ciljnome jeziku za kanonski se oblik donosi i paradigma za ostala tri padežna oblika zamjenice. Jedina pragmatička informacija koja stoji uz zamjenicu *Vi* prezentirana je odrednicom *iz poštovanja*.

5.2.2. Imenice gospođa i gospodična

Imenicama *gospođa* i *gospodična* u hrvatskome se jeziku označava/ oslovljava osoba ženskoga spola, a njihov je prikladan izbor uvjetovan dobnom pripadnošću i bračnim statusom referenta. Pragmatička informacija o prikladnom obraćanju sugovornici nužna je za ostvarenje uspješne komunikacije, stoga u nastavku slijedi analiza leksikografske obrade dviju imenica kao primjera osobnoga deiktika i oznake (adresata) društvenih odnosa (Tablica 3).

Tablica 3. Rječnički članci *gospođa* i *gospođica*

HMR	<p>gospođa/госпођа 1. (naslov kojim se oslovljava udana i starija žena) назив со кој се ословува мажена и постара жена: <i>draga ~o! – draga gospođo!</i> 2. (ona koja ne radi fizički) жена што не работи физички, физичка работа: <i>živjeti kao ~ – живее како госпођа</i> 3. (otmjena žena) отмена жена: <i>držati se kao ~ – се држи како госпођа</i> 4. (čestita žena) чесна, поштена жена: <i>ponijela se kao ~ – се однесуваше како госпођа</i></p> <p>gospođica/госпођица 1. (naslov kojim se oslovljava mlada neudana žena) назив со кој се ословува млада немажена жена 2. (djevojka koja ne radi fizičke poslove) девојка што не извршува физички работи 3. (otmjena djevojka) отмена девојка</p>
------------	--

HRR	<p>gospođa <i>f</i> 1. госпожа <i>f</i>; барыня <i>f</i>, сударыня <i>f</i> (<i>при обращении</i>); дама <i>f</i>; dvorska ~ придворная дама, фрейлина; 2. (<i>supruga</i>) жена <i>f</i>, супруга <i>f</i>; 3. (<i>gospodarica</i>) хозяйка <i>f</i>, госпожа <i>f</i></p> <p>gospođica <i>f</i> барышня <i>f</i>; девушка <i>f</i> <i>razg.</i> (<i>обращение к незамужней женщине</i>)</p>
VHER	<p>gospod a <i>f</i> lady; <i>iron</i> fine lady prava ~ a true lady (→¹⁰ dama); ~ o! madam!; ~ Kovač Mrs. Kovač; Ms. Kovač; * (<i>samo uz ne-AS prezimena</i>) Madame (<i>abbr</i> Mme) Kovač; ~ o doktor! Doctor!; ~ o profesor! Miss XY! Mrs. XY!, <i>AE</i> + teacher!; kako je Vaša ~a? how is your wife?; kakav dolikuje jednoj ~i ladylike; <i>Orth</i> Velika G ~ →¹⁶ Velika Gospa * <i>Ovaj naslov</i> (čitaj [miz]) <i>upotrebljavaju žene koje (obično u znak emancipiranosti) ne žele isticati da li su udate ili ne. Može se upotrijebiti i kad bračno stanje ženske osobe jednostavno nije poznato.</i></p> <p>gospođic a <i>f</i> miss; young lady ~ e! miss!; ~ a Kovač Miss Kovač</p>
HNJR	<p>gospođa Frau <i>f</i> (-, -en), Dame <i>f</i> (-, -n); (<i>supruga</i>) Gattin <i>f</i> (-, -nen), Gemahlin <i>f</i> (-, -nen), Frau <i>f</i>; (<i>gospodarica</i>) Herrin <i>f</i> (-, -nen); <i>dvorska</i> ~ Hofdame <i>f</i>; (<i>zast. titula</i>) <i>milostiva</i> ~ gnädige Frau</p> <p>gospođica Fräulein <i>n</i> (-s, -)</p>

U HMR-u leksemi *gospođa* i *gospođica* popraćeni su pragmatičkom informacijom, i to u formi metalingvističke definicije/upute koja se odnosi na njihov prikladan izbor pri obraćanju sugovornici (*naslov kojim se oslovljava udana i starija žena / naslov kojim se oslovljava mlada neudana žena*). Rječnički članak sadržava i opisne definicije sekundarnih značenja leksema koji ne uključuju pragmatičke informacije.

Pragmatičke informacije o dvama leksemima u HRR-u obrađene su nedosljedno. Dok rječnički članak o leksemu *gospođica* sadržava metalingvističku uputu o prikladnome obraćanju sugovornici s obzirom na njezin bračni status (rus. *обращение к незамужней женщине / обраćanje neudatoj ženi*), takva uputa u rječničkome članku o leksemu *gospođa* izostaje. Osim toga, smatramo da u rječničkome opisu leksema *gospođa* nedostaju odgovarajuće stilske/uporabne odrednice uz pojedine ruske ekvivalente (rus. *барыня, сударыня*), koji se iz perspektive suvremenoga ruskog jezika smatraju zastarjelicama. Navedene bi odrednice u ovome slučaju ujedno bile i oznake pragmatičke informacije o dvama leksemima kao kontekstnim markerima.

U VHER-u pragmatičke informacije o leksemima *gospođa* i *gospođica* kao izrazima obraćanja iznosi se implicitno, navođenjem primjera u vokativu (*gospođo! / gospođice!*). U sklopu rječničkoga članka iznesena je i pragmatička informacija u formi kratke metalingvističke upute o ispravnoj upotrebi titula uz anglosak-

sonska i neanglosaksonska prezimena, kao i primjeri upotrebe leksema u sklopu ilustrativnih primjera. Pragmatička informacija o upotrebi dvaju leksema s obzirom na dob i/ili bračni status referenta izostaje. Rječnički članak o leksemu *gospođa* popraćen je *civilizacijskim komentarom* u kojem se navodi da kraticu *Ms.* „upotrebljavaju žene koje (obično u znak emancipiranosti) ne žele isticati da li su udate ili ne” te da se može „upotrijebiti i kad bračno stanje ženske osobe jednostavno nije poznato”. Iz prve rečenice ovoga navoda proizlazi da se podatak o bračnome statusu *gospođe* podrazumijeva – iako to u rječničkom članku nije eksplicitno navedeno.

Leksikografska obrada imenica *gospođa* i *gospođica* u HNJR-u po našem je sudu iznimno skromna i nedostatna uzimajući u obzir pragmatičke informacije neophodne za uspješnu komunikaciju s govornicima njemačkoga jezika danas. Naime, rječnički se članci sastoje isključivo od prijevodnih ekvivalenata na njemačkome jeziku, bez ikakvih popratnih informacija. Držimo da bi rječnički članci trebali sadržavati podatak o društvenim faktorima koji utječu na pravilan izbor dvaju leksema u jezičnoj upotrebi. Osim toga, držimo da je u sklopu rječničkoga članka za leksem *gospođica* (njem. *Fräulein*) nužno navesti podatak da je u suvremenome njemačkom jeziku navedeni leksem izišao iz aktivne upotrebe (najkasnije 80-ih godina prošloga stoljeća). Naime, radi izjednačavanja prava muškaraca i žena u njemačkome društvu leksem *Fräulein* više se ne upotrebljava u službenoj komunikaciji. Doduše, ta se praksa u Istočnoj Njemačkoj zadržala nešto duže.

5.2.3. *Diskursni marker naime*

Leksem *naime* u hrvatskim se rječnicima gramatički određuje kao rečenični prilog ili čestica (usp. npr. *Hrvatski jezični portal* [HJP]), a s obzirom na njegova obilježja i funkcije koje ima u diskursu pripada semantičko-pragmatičkoj kategoriji diskursnih markera. Diskursni markeri vezna su sredstva koja „[...] signaliziraju odnose među sastavnicama diskursa/teksta pridonoseći njihovoj koherentnosti i logičkoj povezanosti” (Vickov 2010: 96). Riječ je o kategoriji koja okuplja funkcionalne riječi različitih vrsta, koje povezuju obilježja sintaktičke nezavisnosti i polifunkcionalnosti (Badurina 2018: 64). Budući da diskursni markeri pripadaju kategoriji riječi na granici punoznačnosti (usp. Kordić 2002),

njihovi leksikografski opisi u jednojezičnim rječnicima obično se sastoje od metalingvističkih definicija koje prikazuju njihove funkcije, popraćenih ilustrativnim primjerima upotrebe u rečenici. Tako, je primjerice, leksem *naime* u HJP-u definiran kao prilog (čestica) kojom se podsjeća na neizrečeno (*to je naime bilo jučer*) ili se najavljuje samoispravljanje (*nisam naime jesam*).⁶ U nastavku slijedi analiza leksikografske obrade leksema *naime* u izabranim dvojezičnim rječnicima (Tablica 4).

Tablica 4. Rječnički članak *naime*

HMR	naime <i>adv.</i> имено (izriče oznaku pojašnjenja) модален збор: <i>он, ~, зна свој посао – тој, имено, ја знае својата работа; могу, ~, тек за три месеца; имено, можам дури за три месеца</i>
HRR	naime <i>adv.</i> а именно; то есть; иначе говоря
VHER	naime <i>adv.</i> namely, that is (to say)*, to wit, in other words; I mean; specifically * <i>abbr</i> i.e. <i>ili viz.</i> (čitaj oba kao that is /to say/)
HNJR	naime (<i>pril.</i>) nämlich, das heißt (<i>krat.:</i> d.h.), mit anderen Worten

U HMR-u rječnički članak natuknice *naime* sastoji se od prijevodnoga ekvivalenta na makedonskome jeziku, kratkoga metalingvističkog opisa njegove glavne semantičko-pragmatičke funkcije na hrvatskome jeziku (*izriče oznaku pojašnjenja*), metalingvističke oznake na makedonskome jeziku (*mak. модален збор*) te dva ilustrativna primjera upotrebe leksema u rečenici. Držimo da su metalingvistički opisi/oznake dobrodošli u leksikografskim opisima nepromjenjivih, funkcionalnih riječi, međutim upitno je od kolike je pomoći oznaka *modalna riječ* prosječnome korisniku rječnika. Također smatramo da bi leksikografski opisi diskursnih markera trebali na razumljiv način ukazivati na njihovu polifunkcionalnost.

U ostala tri rječnika u opisu natuknice *naime* navode se prijevodni ekvivalenti na ciljnome jeziku bez dodatnih pragmatičkih informacija ili primjera njihove upotrebe.

⁶ Više o problemima i izazovima leksikografske obrade polifunkcionalnih diskursnih markera v. Karlić i Bago (2019).

5.2.4. Kontekstni marker *zdravo*

Leksem *zdravo* kontekstni je marker u službi neformalnoga pozdrava pri susretu ili rastanku, „među vršnjacima i prijateljima koji jedan drugome govore *ti*” (HJP). Riječ je, dakle, o pragmatičkome sredstvu kojim govornik pozdravlja/odzdravlja sugovornika odnosno kojim se otvara i zatvara konverzacijski čin. U hrvatskim rječnicima leksem *zdravo* gramatički se određuje kao uzvik ili čestica. Budući da pripada kategoriji riječi na granici punoznačnosti, njegovi leksikografski opisi u jednojezičnicima obično se sastoje od metalingvističkih definicija koje sadržavaju pragmatičke informacije o funkciji pozdrava te o kontekstnim čimbenicima njegove upotrebe. U nastavku slijedi analiza leksikografske obrade leksema *zdravo* u izabranim dvojezičnim rječnicima (Tablica 5).

Tablica 5. Rječnički članak *zdravo*

HMR	zdravo <i>ex</i> здраво (pozdrav pri susretu ili rastanku) поздрав при средба или разделба: ~! – <i>здраво!</i>
HRR	zdravo! <i>interj.</i> 1. (<i>pri sastanku</i>) здравствуй!, здравствуйте!, привет! <i>razg.</i> здорово! <i>vulg.</i> , здорово живёшь (живёте)! <i>vulg.</i> ; 2. (<i>pri rastanku</i>) будь здоров! <i>razg.</i> , будьте здоровы! <i>razg.</i> , прощай!, прощайте!, привет! <i>razg.</i>
VHER	zdravo! <i>int.</i> hallo!, hi!, hello/hi there!, hiya!
HNjR	zdravo! – nema rječničke odrednice

Rječnički članak natuknice *zdravo* u HMR-u sastoji se od prijevodnoga ekvivalenta na makedonskome jeziku, kratke metalingvističke definicije o njegovoj pragmatičkoj funkciji na hrvatskome i makedonskome jeziku (*pozdrav pri susretu ili rastanku*) te ilustrativnoga primjera upotrebe u rečenici. Leksikografski opis, dakle, sadržava pragmatičku informaciju o funkciji leksema kao pozdrava, ali ne i o kontekstnim čimbenicima njegove prikladne upotrebe – (ne)formalnost situacije, odnos među sudionicima govornoga događaja.

Rječnički članak u HRR-u podijeljen je na dva dijela s obzirom na pragmatičke informacije o distinkciji između dvaju oblika pozdrava *pri sastanku* te *pri rastanku* sudionika govornoga događaja. Budući da je prijevodni ekvivalent na ruskome jeziku u imperativnoj formi, navodi se i množinski oblik (rus. *Здравствуй!/Здравствуйте!*). Uz taj prijevodni ekvivalent navode se i drugi bliskoznačni izrazi, koji su obilježeni odrednicama koje nose pragmatičke informacije o upotrebi leksema (*razgovorno* ili *vulgarno*). Valja istaknuti da je

u rječničkome članku uočena jedna pogreška – umjesto pozdrava *Привет!* u sekciji pozdrava *при растанку* trebao bi stajati pozdrav *Пока!*

U VHER-u rječnički članak o leksemu *zdravo* sadržava samo prijevodne ekvivalente pozdrava u engleskome jeziku bez popratnih pragmatičkih informacija.

U HNjR-u rječnička natuknica za leksem *zdravo* izostaje.

6. Rezultati

Provedena analiza obrade pragmatičkih informacija u šest primjera rječničkih članaka iz četiriju hrvatskih dvojezičnih rječnika rezultirala je sljedećim uvidima:

(1) Analiza rječničkih članaka o zamjenicama *ti* i *vi/Vi* pokazala je izostanak sustavne obrade pragmatičke informacije o njihovoj deiktivosti. Jedino se u HMR-u metalingvističkom definicijom upućuje na osobnu deiktivnost zamjenice *ti*. U ostalim trima rječnicima na društvenu se deiktivnost zamjenice *vi/Vi* upućuje tek implicitno, navođenjem izraza *biti na „ti”, „vi” s kime*.

(2) Analiza rječničkih članaka o leksemima *gospođa* i *gospođica* također je pokazala izostanak sustavne obrade pragmatičke informacije o njihovoj prikladnoj (kontekstno uvjetovanoj) upotrebi. Jedino se u HMR-u metalingvističkom definicijom na eksplicitan način navode kriteriji za izbor odgovarajućega leksema pri obraćanju sugovorniku. Takva se uputa nalazi i uz natuknicu *gospođica* u HRR-u, međutim ona izostaje u sklopu rječničkoga članka o leksemu *gospođa*. U ostala se dva rječnika podatak o dobi i bračnom statusu referenta ne navodi.

(3) Analiza rječničkih članaka o diskursnome markeru *naime* pokazala je da čak u tri rječnika opis ne sadržava pragmatičku informaciju. Jedino u HMR-u rječnički članak sadržava kratku metalingvističku definiciju glavne semantičko-pragmatičke funkcije leksema te oznaku da je riječ o modalnome izrazu (iako je diskutabilno je li takva oznaka razumljiva prosječnomu korisniku rječnika), kao i ilustrativne primjere upotrebe leksema u rečenici. U ostalim rječnicima rječnički članci sadržavaju samo prijevodne ekvivalente riječi na ciljnome jeziku.

(4) Analiza rječničkih članaka o kontekstnom markeru *zdravo* pokazala je da samo HMR i HRR uključuju određene pragmatičke informacije o danome leksemu, međutim držimo da bi pragmatičke informacije o kontekstnim čimbenicima njegove upotrebe trebale biti zastupljene u većoj mjeri.

7. Osvrt na rezultate i sugestije

Provedena analiza pokazuje da je obrada pragmatičkih informacija u izabranim primjerima u većini slučajeva nepotpuna, nedosljedna i/ili neprilagođena potrebama ciljnih korisnika – kako na planu zastupljenosti pragmatičkih informacija koje se iznose u rječničkim člancima tako i na planu izbora načina i sredstava njihove prezentacije. Smatramo da pri izradi dvojezičnih rječnika u budućnosti valja uzeti u obzir sljedeće stavke:

(1) *Dosljednost*. Vrsta i količina pragmatičkih informacija zastupljenih u rječničkim člancima trebaju biti ujednačene te primjerene s obzirom na tip pragmatičkoga značenja leksema koji se opisuju.

(2) *Sredstva prezentacije pragmatičkih informacija: makrostruktura rječnika*. Držimo da je za pojedine jezično/kulturno specifične pragmatičke informacije (posebice one koje zahtijevaju detaljniji prikaz) prikladnija obrada u sklopu uvodnih poglavlja rječnika. U ovu kategoriju spadaju primjerice prikazi jezičnih specifičnosti vezanih za pragmatički fenomen uljudnosti. Budući da kršenje principa pozitivne i negativne uljudnosti može uzrokovati ozbiljne poteškoće u komunikaciji, pa čak i njezin prekid, smatramo da u dvojezičnim rječnicima treba posvetiti veću pažnju prezentaciji ovoga sloja jezičnoga znanja. Primjer takvoga rješenja priloženi su priručnici u VEHR-u, iako držimo da je izrada namjenskih prikaza ove vrste pragmatičkih informacija – po mogućnosti povezanih s odgovarajućim rječničkim člancima – povoljnija opcija (usp. Yang 2007, odjeljak 3.1).

(3) *Sredstva prezentacije pragmatičkih informacija: mikrostruktura rječnika*. Pragmatičke informacije u sklopu rječničkoga članka mogu se prezentirati u sklopu rječničke definicije te s pomoću pragmatičke odrednice i/ili ilustrativnih primjera upotrebe leksema. Navedena se sredstva po potrebi mogu kombinirati. Držimo da je navođenje ilustrativnih primjera poželjno u svim slučajevima,

u pravilu u funkciji popratnoga/pomoćnoga sredstva. Upotreba pragmatičkih odrednica prikladna je za obilježavanje pojedinih pragmatičkih informacija o kontekstno uvjetovanoj upotrebi leksema. U analiziranim rječnicima ovaj se tip informacija iznosi s pomoću klasičnih stilskih odrednica. U nekim se slučajevima stilske odrednice preklapaju s pragmatičkima, međutim smatramo da bi uvođenje dodatnih pragmatičkih odrednica (i njihovo preciznije tumačenje u uvodniku rječnika) pospješilo kvalitetu prijenosa pragmatičkih informacija. Što se tiče rječničkih definicija, u analiziranim dvojezičnim rječnicima prevladavaju definicije koje se sastoje od prijevodnih ekvivalenata i (u nekim slučajevima) njima bliskoznačnih izraza u ciljnome jeziku. U slučajevima kada su leksemi u polaznome i ciljnome jeziku ekvivalentni na planu pragmatičkoga značenja, pragmatičke se informacije u većini slučajeva ne navode eksplicitno, već se njihova ekvivalentnost podrazumijeva. Iznimku predstavljaju rječničke natuknice u HMR-u, koje u većini slučajeva sadrže metalingvističku definiciju s pragmatičkom informacijom. Takvo rješenje smatramo dobrim, uz napomenu da bi valjalo voditi računa o prilagođenosti takvih definicija korisnicima rječnika.

(4) *Prilagođenost krajnjim korisnicima.* Pri leksikografskoj obradi pragmatičkih informacija ključno je da opisi pragmatičkoga značenja i upotrebe leksema budu razumljivi korisnicima rječnika. Primjerice, oznaku *modalna riječ* u sklopu rječničkoga članka natuknice *naime* smatramo nepovoljnim rješenjem za prosječnoga korisnika rječnika. Smatramo da bi za njih najprikladnije bile metalingvističke definicije u formi uputa za upotrebu leksema popraćenih ilustrativnim primjerima.

8. Zaključak

U radu su prezentirani rezultati analize leksikografske obrade i prezentacije pragmatičkih informacija u suvremenim hrvatskim dvojezičnim rječnicima dvaju slavenskih te dvaju germanskih jezika s hrvatskim kao polaznim jezikom. Kao predmet analize izabrani su primjeri šest rječničkih članaka o punoznačnim i funkcionalnim leksemima čije je značenje i/ili funkcija uvjetovana pragmatičkim čimbenicima (sredstava adresiranja: zamjenice *ti* i *vi/Vi* te imenice *gospođa*, *gospođica*; diskursni marker: prilog/čestica *naime*; kontekstni marker: pozdrav

zdravo). Istraživanje je imalo dva središnja cilja – da se utvrdi zastupljenost pragmatičkih informacija na (1) makrostrukturnoj razini rječnikā te (2) u sklopu rječničkih članaka. Posebna pažnja pritom je usmjerena na utvrđivanje načina i sredstva njihove prezentacije. Analiza je pokazala da je obrada pragmatičkih informacija u obrađenim primjerima u pravilu nepotpuna, nedosljedna i/ili neprilagođena potrebama ciljnih korisnika – kako na planu stupnja zastupljenosti pragmatičkih informacija koje se iznose tako i na planu izbora načina i sredstava njihove prezentacije. U smjernicama za unaprjeđenje opisa pragmatičkih informacija u dvojezičnim rječnicima ukazalo se na važnost njihove dosljedne obrade u rječnicima, kao i na prilagođenost njihovih opisa krajnjim korisnicima rječnika.

Izvori

HJP = *Hrvatski jezični portal*. Novi liber. Zagreb. <http://hjp.znanje.hr/> (pristupljeno 25. siječnja 2021.).

RHAF = VIDOVIĆ BOLT, IVANA; BARČOT, BRANKA; FINK-ARSOVSKI, ŽELJKA; KOVAČEVIĆ, BARBARA; PINTARIĆ, NEDA; VASUNG, ANA. 2017. *Rječnik hrvatskih animalističkih frazema*. Školska knjiga. Zagreb.

VEHR = BUJAS, ŽELJKO. 1999. *Veliki englesko-hrvatski rječnik*. Nakladni zavod Globus. Zagreb.

VHER = BUJAS, ŽELJKO. 1999. *Veliki hrvatsko-engleski rječnik*. Nakladni zavod Globus. Zagreb.

HRR = DAUTOVIĆ, MATIJA. 2010. *Hrvatsko-ruski rječnik*. Školska knjiga. Zagreb.

HNjR = JAKIĆ, BLANKA; HURM, ANTUN. 2004. *Hrvatsko-njemački rječnik*. Školska knjiga. Zagreb.

HMR = VLATKOVIĆ, DIJANA; PROŠEV-OLIVER, BORJANA. 2015. *Hrvatsko-makedonski rječnik*. Matica Makedonaca u Hrvatskoj. Zagreb.

Literatura

BADURINA, LADA. 2018. O semantici i pragmatici diskursnih oznaka. *Riječki filološki dani*. Ur. Badurina, Lada; Palašić, Nikolina. Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci. Rijeka. 63–74.

GREEN, GENE. L. 2012. Lexical Pragmatics and the Lexicon. *Bulletin for Biblical Research*. 315–333. <http://www.jstor.org/stable/26424564> (pristupljeno 27. kolovoza 2021.).

- HUANG, YAN. 2007. *Pragmatics*. Cambridge University Press. Cambridge.
- KARLIĆ, VIRNA; BAGO, PETRA. 2019. Representation and classification of polyfunctional synsemantic words in monolingual dictionaries and language corpora: The case of the Croatian lexeme *dakle*. *Electronic lexicography in the 21st century. Proceedings of the eLex 2019 conference*. Ur. Kosem, Iztok i dr. Lexical Computing CZ s.r.o. Brno. 99–115. https://elex.link/elex2019/wp-content/uploads/2019/10/eLex-2019_Proceedings.pdf (pristupljeno 27. kolovoza 2021.).
- KARLIĆ, VIRNA; BAGO, PETRA. 2020. Pragmatika i leksikografija: Deiktici kao izazov suvremene leksikografije. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 46/2. 749–763. doi.org/10.31724/rihjj.46.2.16 (pristupljeno 27. kolovoza 2021.).
- KAWAMURA, AKIHIKO. 2003. *How a compromise can be reached between theoretical pragmatics and practical lexicography*. Doktorski rad. University of Birmingham. Birmingham. <https://etheses.bham.ac.uk/id/eprint/4795/1/Kawamura14PhD.pdf> (pristupljeno 27. kolovoza 2021.).
- KORDIĆ, SNJEŽANA. 2002. *Riječi na granici punoznačnosti*. Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb.
- MEY, JAKOB. 1998. Pragmatics: Overview. *Concise encyclopedia of pragmatics*. Ur. Jakob L. Mey. Elsevier. Amsterdam – Lausanne – New York – Oxford – Shannon – Singapore – Tokyo. 716–737.
- MOON, ROSAMUND. 2016. Explaining meaning in learners' dictionary. *The Oxford handbook of lexicography*. Ur. Durkin, Philip. Oxford University Press. Oxford. 123–143.
- VICKOV, GLORIA. 2010. Terminološka previranja u teorijskom određivanju diskursnih oznaka. *Fluminensia* 22/2. 95–110. <https://hrcak.srce.hr/65381> (pristupljeno 27. kolovoza 2021.).
- WANG, ANMIN. 2015. Pragmatic information in learner's dictionaries: redefined. *Proceedings of ASIALEX 2015*. Hong Kong Polytechnic University. Hong Kong. 204–212. <https://asialex.org/pdf/Asialex-Proceedings-2015.pdf> (pristupljeno 27. kolovoza 2021.).
- WILSON, DEIRDRE. 2003. Relevance and lexical pragmatics. *Italian Journal of Linguistics / Rivista di Linguistica* 15. 273–91. <https://www.italian-journal-linguistics.com/app/uploads/2021/06/03.Wilson.pdf> (pristupljeno 27. kolovoza 2021.).
- YANG, WEN XIU. 2007. On pragmatic information in learner's dictionaries, with particular reference to *LDOCE4*. *International Journal of Lexicography* 20/2. 147–172. doi.org/10.1093/ijl/ecm006 (27. kolovoza 2021.).

Lexicographic Processing of Pragmatic Information in Bilingual Dictionaries

Abstract

The paper deals with lexicographic processing of pragmatic information (PI) in contemporary Croatian bilingual printed dictionaries of two Slavic and two Germanic languages with Croatian as the starting language (Croatian–Macedonian/Russian/English/German dictionary). The introductory part of the paper deals with the definition of PI and the lexicographic ways and means of their presentation. The central part of the paper analyzes the examples of PI descriptions from the selected bilingual dictionaries, while the final chapter discusses the methodology for studying the pragmatic features of lexemes, the possibilities of enhancing lexicographic processing of PI in future, and the importance of such information for dictionary users.

Cljučne riječi: leksikografija, pragmatika, dvojezični rječnici, pragmatičke informacije

Keywords: lexicography, pragmatics, bilingual dictionaries, pragmatic information